

De statsautoriserede sørøvere i Hals

Af Henrik Gjøde Nielsen

Begyndelsen af 1800-tallet byder på europæisk niveau på ufred og Napoleonskrig, på dansk niveau på bl.a. Nelsons overfald på København, og på lokalt niveau bl.a. på en Hals Skanse, som endnu engang må gøres klar til kamp, og som i disse år skyder dens sidste skud i krig, da man forsvarer sig mod det sidste angreb på Skansen. I 1807 bombarderede englænderne København og konfiskerede den danske flåde. Ikke desto mindre indledtes dermed en seks år lang søkrig mod England; en søkrig, der fra dansk side ikke blev udkæmpet med store orlogsfartøjer, men med små, manøvredygtige kanonbåde i roflotillerne og med kapervæsnet.

Kapervæsnet bestod kort fortalt i, at private blev opfordret til at stå til søs for at tilføje fjenden mest mulig skade, fra deres privat udrustede og privat bemandede både. Guleroden i den sammenhæng var så, at hvis det lykkedes en kaper at erobre et engelsk skib, et krigs- eller handelsskib, så blev dette efter behørig godkendelse solgt ved offentlig auktion, hvorefter prispengene, som de kaldtes, blev udbetalt til mandskab og rederi. Dette statsautoriserede sørøveri blev både godkendt og sat i system, da Kong Christian VII den 14. september 1807 udstedte ”Reglement for kaperfarten og prisernes [d.v.s. det erobrede byttes] lovlige paadømmelse”. Da de engelske orlogsfartøjer netop fra 1807 patruljerede ved de danske kyster på jagt efter, hvad der måtte være tilbage af den danske flåde, var der allerede ved reglementets udstedelse nok at se til for de danske kapere.

Den 17. maj 1809 krydsede kaperen Wulffsen langs Vendsyssels østkyst, da han pludselig fandt sig selv ansigt til ansigt med en overlegen engelsk flådestyrke. En fregat søgte at afskære Wulffsen fra kysten, men stak for dybt. I stedet satte man mindre både ud efter ham, angiveligt med en besætning på 600 mand. Fra kl. 4 eftermiddag og til mørket faldt på kæmpede Wulffsen mod overmagten, og da mørket så kom, gik han i ly af kanonerne på Hals Skanse, som englænderne åbenbart ikke turde nærme sig. Wulffsen slap med skrækken, og i Hals beviste man senere på året, at man også kunne operere offensivt. I Hals havde man nemlig, ud over skansen, et batteri på Hals Skibsbro eller havn, et i 1801 etableret søbatteri samt nogle kanonbåde, og da englænderne i oktober 1809 erobrede en galease ud for Hals, løb to af disse kanonbåde ud. Det lykkedes dem at generobre galeasen.

Faktisk var både kanonbådene, roflotillerne og kapervæsnet et ganske effektivt våben. Så effektivt, at Kong Frederik VI i 1811 besluttede, at mandskabet på østkystens roflotiller skulle have et gilde; anledningen var en særlig god fangst ved Hjelm. Gildet blev afholdt på Hals Skanses eksercerplads den 28. august 1811, med en flagsmykket by og skanse som baggrund, og alle soldaterne blev beværtet med god mad, godt øl og brændevin, og man dansede til den lyse morgen den 29. august. Allerede den 30. august 1811 måtte man imidlertid i aktion igen, og flere gange i løbet af 1811 kom det til bataljer mellem danske kaperskuder og kanonbåde og engelske søstridskræfter i farvandet ud for Hals

Skanse, der udfyldte rollen som beskytter på land. Den engelske flåde krydsede til stadighed ud for indsejlingen til Limfjorden, parat til at opsnappe danske fartøjer for ind- eller udgående. Disse forsøg blev som nævnt flere gange forpurret fra Hals Skanse.

Sidste gang Hals Skanse kom i ilden på den måde, og sidste gang Hals Skanse overhovedet kom i ilden, var den 15. august 1812. Her under midnat sejlede et par engelske krigsskibe ind i Limfjordens munding, hvor de satte et par stærkt bemandede både i vandet. Målet var tilsyneladende at tage først Hals Skibsbro og derpå Hals Skanse, så man kunne eliminere den evindelige trussel fra skansens kanoner. Sandsynligvis havde man tænkt sig at ødelægge skansen og så trække sig tilbage igen; et commandoraid, for nu at bruge et mere nutidigt udtryk. Det var naturligvis mørkt, så fra land kunne man intet se, men man kunne høre, at noget var i gærde, så man skød på lykke og fromme efter åreslagene og efter signallys, når man engang imellem så et sådant. Det lykkedes ikke desto mindre for englænderne at nå ind til Hals Skibsbro, hvor de erobrede en rekognosceringsbåd, en svensk båd og et norsk skib. Nu var englænderne imidlertid både på skudhold og til at få øje på, og beskydningen fra dansk side var så kraftig, at fjenden måtte efterlade såvel den svenske båd som det norske skib. Derimod fik englænderne slæbt rekognosceringsbåden uden for skudvidde. Ombord var den ene af bådens to mand store besætning, idet den anden var i land med en melding, da angrebet satte ind. Da morgenen kom, sendte man både med bevæbnede soldater ud fra Hals for at få fat på rekognosceringsfartøjet, men da havde englænderne for det første for stort et forspring, og var for det andet kommet i ly af de store britiske krigsskibes kanoner, så rekognosceringsbåden måtte man opgive, hvilket indbragte overkommandoen i Hals en reprimande, med samt befaling om at passe bedre på næste gang.

Der kom ingen næste gang. Men den 15. august 1812 havde kanonerne på Hals Skanse skudt deres sidste skud i krig, men Hals Skibsbro eller Hals Havn kunne fortsat både være base for Kattegats kapere, disse statsautoriserede sørøvere, og havnen kunne endnu en tid lang anvendes, når roflotillernes eller kaperens priser, deres bytte, skulle føres uden for fjendens rækkevidde.

Priserne var englændernes skibe, der som nævnt blev gjort i rede penge. Og skønt både roflotillerne og kaperkaptajnerne dermed gjorde et stykke arbejde til gavn for folk og fædreland, så var det dog nok først og fremmest pengene, der fik folk til både at udruste og påmønstre de små både, der i reglen havde en 12 mands besætning. At det forholdt sig sådan, antyder kaperskibenes navne. Navne som "Tak for sidst", "Hævneren af Harme" og "Giengældsretten" vidner nok om patriotisme og fædrelandskærlighed, mens "Speculation", "Den lille Røver" og "Den uvisse Gevinst" klart signalerer, at her udøvede man sørøveri for pengenes skyld, men altså med kongelig godkendelse. Om baggrunden nu er den ene eller anden, så har der været fest, dans og drik i Hals, når en kaperskude løb i havn med en god prise.

Kilder og litteratur

Lokalhistorisk Arkiv for Hals Kommune, Hals Museum. Jr. Nr. 361, Hals By og Skanse. Bloksgaard, Anders: Statsautoriseret sørøveri. I Vendsyssel Årbog 2000, s. 1-18.
Jensen, Verner og Hans Munk Pedersen: Nørrejyske Roflotille. I Bangsbo Museum og Arkiv, Årbog 1993, s. 21-36.
Nielsen Henrik Gjøde: Hals Skanse, 2001.

*Hals Skanse, jordvolde, tøjhuset, Hals Museum
fotograferet af Peder Jacobsen den 20. februar 2011.
Foto: Hals Arkiv, B12216.*

*Hals Skanse, jordvolde, tøjhuset, Hals Museum
fotograferet af Peder Jacobsen den 20. februar 2011.
Foto: Hals Arkiv, B12217.*

Denne artikel er tidligere publiceret i Årsskrift 2004, udgivet 2005 af Museumsforeningen for Hals Kommune og Hals Museum.